

ЛИСТОПАД-
ГРУДЕНЬ
2018
№ 6 (144)

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Головний редактор

В. О. Дятлов

Заст. головного редактора

О. Б. Коваленко

Редакційна колегія

В. О. Дятлов

М. К. Бойко

О. Г. Самойленко

А. М. Боровик

Г. В. Боряк

Є. М. Луняк

О. Б. Коваленко

О. О. Маврин

О. П. Моця

Ю. А. Мицик

А. М. Острячко

С. О. Павленко

В. М. Половець

Г. В. Палакін

С. М. Свистович

Т. В. Чухліб

К. М. Ячменіхін

Редакційна рада

І. М. Аліфіренко

О. Я. Гранін

Г. Ю. Івакін

С. Л. Лаєвський

Д. М. Лозовий

В. В. Мельничук

П. М. Мовчан

М. О. Носко

Н. Б. Реброва

І. М. Ситий

Ю. О. Соболев

О. П. Реєнт

В. Ф. Чепурний

Випусковий редактор

О. В. Ткаченко

Журнал видається за
фінансової підтримки
Чернігівської
облдержадміністрації.

Засновники –
Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка,
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» ім. Тараса
Шевченка,
Інститут української
археології та джерело-
знавства
ім. М. С. Грушевського
НАН України.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Чернігівського
національного педагогічного
університету імені
Т. Г. Шевченка (протокол
№ 5 від 26 грудня 2018 р.)

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

Всеукраїнський науковий журнал

ЗМІСТ

У ГЛИБ ВІКІВ

Пилипчук Я. Конструюючи історію угорців:

про угорські праатьківщини 3

Келембет С. Федір-Федот (Федюшко) Любартович,
князь Луцький і Володимирський, державця Сіверський. . . 13

Філіпова Г. Шведський полон у часи Великої Північної
війни 1700–1721 рр.: значення біографічного аспекту 37

Бовгиря А. «Изменичи родственники»:
до питання про долю мазепинців у пост-полтавську добу. . 44

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

Гейда О. Вибори до Чернігівської міської думи 1909 р.

на шпальтах місцевої сатиричної періодики 50

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

Гаркуша А. Олійний живопис (перша чверть XIX ст.)

Спасо-Преображенського собору (XI ст.) у Чернігові:
проблеми дослідження 55

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії

Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 13) 60

Морозова А. Документи до біографії

Опанаса Марковича 98

РОЗВІДКИ

Кручиненко В. Позашлюбні зв'язки у

Миргородському полку XVIII ст. 103

Михеєнко Н. Моніторинг температурно-вологісного
режиму Колегіуму XVII–XVIII ст. у м. Чернігові 108

Боровик А., Боровик М. Проректори Чернігівського
державного педагогічного інституту (університету)
за ректора О.Ф. Явоненка (1982 – 2005 рр.) 117

ЮВІЛІЇ

Студьонова Л. Щоденник В. Г. Короленка (1853–1922)

як джерело вивчення історії Української революції
1917–1920-х рр. : (до 165-річчя від дня народження
письменника-гуманіста) 128

Глухенький А., Ясенчук О. Шлях активної просвітянки . . . 139

ДОСЛІДНИЦЬКІ НОТАТКИ

Коваленко О., Рахно О. Чернігівщина в роки Першої

світової війни 141

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

Гапоненко Д. В. М. Половець. Визначні постаті

Чернігівщини. – Чернігів: Просвіта. – 268 с. 150

Демченко Т. Талалаївський край: Художньо-
публіцистичне видання / В. Ткачов (керівн. автор. кол.)
та ін. – Талалаївка, 2016. – 310 с.: іл. 161

Анатолій Боровик, Микола Боровик

**ПРОРЕКТОРИ ЧЕРНІГІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
ІНСТИТУТУ (УНІВЕРСИТЕТУ)
ЗА РЕКТОРА О.Ф. ЯВОНЕНКА
(1982 – 2005 рр.)**

Стаття присвячена керівнику Чернігівського державного педагогічного інституту/університету, доктору біологічних наук, професору Олександру Федотовичу Явоненку та проректорам з навчальної, виховної, наукової роботи і заочної освіти, які працювали під його керівництвом.

Ключові слова: Чернігівський державний педагогічний інститут/університет, С. М. Кадетов, А. П. Середній, М. Ф. Бурляй, О. Б. Коваленко, О. К. Проніков, М. О. Рудько, М. І. Шевченко, В. М. Левківський, М. Я. Ігнатенко, В. О. Дятлов, М. О. Носко, А. Г. Тимошенко.

Двадцять три роки Чернігівський державний педагогічний інститут імені Т. Г. Шевченка, а з березня 1998 р. – педагогічний університет очолював Олександр Федотович Явоненко, доктор біологічних наук, професор. В управлінні освітнім процесом значну роль відігравав не лише керівник вишу, а і його заступники-проректори. У статті мова піде про персональний склад проректорів, які працювали під керівництвом ректора О. Ф. Явоненка. У центрі уваги будуть особи, які допомагали керівнику в управлінні навчальною, виховною, науковою роботою і заочною освітою. Ця проблема в українській історіографії ще не набула належного висвітлення.

12 січня 1982 р. ректором Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка був призначений О. Ф. Явоненко. Народився він 4 грудня 1939 р. в с. Новомиколаївці Єлинського району Миколаївської області у сім'ї колгоспників. Батько – Федот Михайлович, 1897 року народження, працював у колгоспі. Помер у 1940 р. Мати – Катерина Михайлівна, 1897 року народження, працювала у колгоспі с. Новомиколаївки. Померла у 1973 р.

Олександр з 1947 р по 1954 р. навчався у Новомиколаївській семирічній школі, а у 1957 р. закінчив Тернівську середню школу Жовтневого району Миколаївської області. Після закінчення середньої школи вступив на зоотехнічний факультет Херсонського сільськогосподарського інституту імені О. Цюрупи, який закінчив у 1962 р.

З травня 1962 р. до листопада 1963 р. працював асистентом кафедри анатомії, фізіології та біохімії Херсонського сільськогосподарського інституту. З листопада 1963 р. до листопада 1966 р. навчався в аспірантурі при лабораторії обміну речовин Українського науково-дослідного інституту фізіології та біохімії сільськогосподарських тварин (м. Львів).

© **Анатолій Миколайович Боровик** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

© **Микола Анатолійович Боровик** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Після закінчення навчання в аспірантурі з листопада 1966 р. до березня 1967 р. працював старшим науковим співробітником Київської дослідної станції тваринництва «Терезіно» (Київська область).

Дисертацію кандидата біологічних наук захистив у 1966 р. Із березня 1967 р. до серпня 1974 р. працював у Херсонському педагогічному інституті імені Н. Крупської спочатку на посаді старшого викладача, а пізніше доцента та завідувача кафедри хімії, а з лютого 1973 р. – на посаді проректора з наукової роботи.

Член КПРС з травня 1969 р.

Докторську дисертацію на тему: «Роль стінки рубця в азотистому обміні великої рогатої худоби і овець» захистив у 1973 р. Затверджена ВАК СРСР 20 грудня 1974 р.

ВАКом СРСР 15 жовтня 1976 р. присвоєно вчене звання професора кафедри органічної і біологічної хімії.

У серпні 1974 р. був переведений на посаду ректора Тернопільського педагогічного інституту імені Я. Галана. На цій посаді працював до січня 1982 р. [1, с. 282-283]. З 12 січня 1982 р. до 4 квітня 2005 р. працював ректором Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, а з 13 березня 1998 р. після реорганізації педінституту в педагогічний університет – ректором педагогічного університету.

З приходом нового ректора Міністерство освіти УРСР 15 січня 1982 р. звільнило проректорів інституту, що працювали з ректором В. М. Костарчуком [2, арк. 23].

4 лютого 1982 р. Міністерством освіти УРСР було призначено нових проректорів. На посаду проректора з навчальної роботи «порядком переводу з посади декана історичного факультету Полтавського педагогічного інституту» було призначено кандидата економічних наук, доцента С. М. Кадетова. Народився він 3 квітня 1945 р. у м. Новокузнецьку Кемеровської області у сім'ї робітника. Батьки пенсіонери проживали у м. Новокузнецьку. У 1959 р. після завершення навчання у семирічній школі вступив до Новокузнецького монтажного технікуму, який закінчив у 1963 р., і отримав кваліфікацію техніка-механіка з монтажу промислового обладнання. У 1963 р. спочатку почав працювати слюсарем, а згодом – майстром виробничого навчання, техніком замовлень на Західносибірському металургійному заводі.

У 1968 р. вступив до Московського державного університету імені М. В. Ломоносова на економічний факультет, у 1972 р. закінчив його і отримав спеціальність «Викладач політекономії, економіст». Вченою радою факультету був рекомендований до аспірантури. У 1972 р. вступив на стаціонарне відділення аспірантури Комісії з вивчення виробничих сил і природних ресурсів при Президії Академії наук СРСР. Під керівництвом академіка Т.С. Хачатурова підготував дисертацію на тему: «Економічні питання довготермінового прогнозування залізорудної бази СРСР» і у 1975 р. захистив її. У грудні 1975 р. ВАК СРСР затвердив присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук.

Після закінчення аспірантури майже рік працював молодшим науковим співробітником тієї ж організації, де навчався в аспірантурі. З 1976 р. був направлений на роботу до Полтавського педагогічного інституту і приступив до виконання обов'язків старшого викладача кафедри політекономії. У 1978 р. був обраний на посаду доцента і декана історичного факультету. У 1981 р. ВАК СРСР присвоїв вчене звання доцента. В лютому 1982 р. переїздить до Чернігова і працює на посаді проректора з навчальної роботи.

У зв'язку з виконанням Програми культурного і наукового співробітництва між СРСР і Демократичною Республікою Афганістан 26 серпня 1985 р. Сергія Микитовича Міністерство освіти СРСР відрядило до Демократичної Республіки Афганістан у якості консультанта Кабульського педінституту і керівника групи радянських спеціалістів терміном на 2 роки. 22 серпня 1987 р. повернувся з відрядження і приступив до виконання обов'язків проректора з наукової роботи Чернігівського державного педінституту [3, арк. 73]. На цій посаді працював до 29 серпня 1995 р., а на посаді доцента кафедри економіки і менеджменту продовжив працювати до кінця травня 2005 р. З 1 червня 2005 р. призначений директором Чернігівської філії Міжрегіональної академії управління, де працював до 2008 р. Нині працює завідувачем

кафедри управління персоналом та економіки праці Чернігівського інституту ім. Героїв Крут Міжрегіональної Академії управління персоналом.

4 лютого 1982 р. наказом Міністерства освіти УРСР проректором з наукової роботи був призначений кандидат фізико-математичних наук, доцент Андрій Петрович Середній, який до цього працював на посаді завідувача кафедри фізики Чернігівського педінституту. Народився він 1 грудня 1937 р. у с. В.Коратуль Переяслав-Хмельницького району Київської області у сім'ї селянина-колгоспника. Батько – Петро Костянтинівич загинув в роки війни. Мати – Ірина Григорівна – пенсіонерка колгоспу «Україна» Переяслав-Хмельницького району Київської області.

Після закінчення місцевої семирічної школи у 1952 – 1956 рр. навчався у Переяслав-Хмельницькому педагогічному училищі, яке закінчив з відзнакою. У числі п'ятипроцентників педагогічною радою педучилища був рекомендований на навчання до Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. Після закінчення фізико-математичного факультету педінституту з липня 1961 р. до січня 1965 р. працював на комсомольській роботі: секретарем Таращанського РК ЛКСМУ, комсоргом Київського обкому комсомолу по Таращанському виробничому управлінню, секретарем Таращанського сількому.

Із січня 1965 р. до жовтня 1967 р. працював учителем фізики Таращанської середньої школи № 1. З жовтня 1967 р. до жовтня 1970 р. навчався в аспірантурі кафедри фізики Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. Після закінчення аспірантури Міністерством освіти УРСР направлений на викладацьку роботу до Чернігівського педагогічного інституту. У рядах ВЛКСМУ перебував з 1951 до 1965 р., член КПРС з 1961 р.

14 жовтня 1970 р. у спеціалізованій вченій раді Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького захистив кандидатську дисертацію, а ВАК СРСР 10 лютого 1971 р. затвердив рішення про присвоєння наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

У Чернігівському педінституті з жовтня 1970 р. працював на посаді старшого викладача кафедри фізики. У 1970 р. Андрію Петровичу присвоєне вчене звання доцента. З 1976 р. працював на посаді завідувача кафедри фізики, а з січня 1982 р. – проректор з наукової роботи. На цій посаді він працював до серпня 1987 р. З 1987 р. і до 2007 р. працював доцентом кафедри загальної фізики.

А. П. Середній активно займався науковою і науково-методичною роботою, опублікував біля 50 наукових статей, брав участь у міжнародних, республіканських і регіональних наукових конференціях.

За сумлінну працю нагороджувався значком «Відмінник народної освіти» 1977 р., Почесними грамотами Міністерства освіти УРСР 1981, 1985, 1986 років, медалью А. С. Макаренка 1991 р. [4, арк. 1 - 170].

Помер Андрій Петрович Середній 9 вересня 2007 р. на 70-му році життя.

Тим же наказом міністра освіти УРСР М.В. Фоменка від 4 лютого 1982 р. проректором із заочної форми навчання був призначений також місцевий викладач, кандидат фізико-математичних наук, доцент Марат Феодосієвич Бурляй. Народився він 13 вересня 1935 р. у м. Коростень Житомирської області. Батько – Бурляй Феодосій Митрофанович був військовослужбовцем, а мати – Поліщук Парасковія Мойсеївна – учителькою. З 1946 р. до 1953 р. Марат навчався у Чернігівській середній школі № 8. У 1953 р. вступив на математичне відділення фізико-математичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. У червні 1957 р. закінчив інститут з відзнакою і був направлений на роботу у с. Розважів Київської області, де працював учителем математики середньої школи до грудня 1957 р.

У грудні 1957 р. був призваний до лав радянської армії. У січні 1960 р. був демобілізований у званні молодшого лейтенанта. З квітня 1960 р. до серпня 1961 р. працював учителем математики Чернігівської середньої школи № 5 робітничої молоді, а з вересня 1961 р. – учителем математики Чернігівської середньої школи № 14. Проте уже 21 вересня 1961 р. перейшов на посаду асистента кафедри вищої математики Чернігівського педагогічного інституту. На цій посаді працював до 1965 р. Наступні три роки працював старшим викладачем цієї ж кафедри.

З жовтня 1968 р. до жовтня 1972 р. навчався в аспірантурі Київського державного педагогічного інституту. Після закінчення аспірантури повернувся до Чернігівського педінституту і працював на посаді старшого викладача кафедри математичного аналізу. Після захисту дисертації з 1974 р. до 1977 р. працював на посаді виконувача обов'язків доцента тієї ж кафедри. У 1977 р. після отримання атестата доцента працював на посаді доцента кафедри математичного аналізу. У січні 1982 р. був призначений на посаду проректора по заочному навчанню Чернігівського педагогічного інституту. На цій посаді він пропрацював до 1985 р. З вересня 1985 р. і до виходу на пенсію в серпні 2014 р. працював доцентом кафедри вищої математики.

За сумлінну працю нагороджувався Почесними грамотами Міністерства освіти УРСР 1976, 1986 років, значком «Відмінник народної освіти» 1978 р. [5, арк. 1 - 195].

Проте одним із перших на посаду проректора з ідейно-виховної роботи 1 лютого 1982 р. наказом ректора інституту О. Ф. Явоненка був призначений старший викладач кафедри історії СРСР та УРСР Олександр Борисович Коваленко. Оскільки на той час такої посади в штатному розписі інституту не було, то йому довелося працювати на громадських засадах.

О. Б. Коваленко народився 5 лютого 1951 р. у м. Чернігові. У 1968 р. із срібною медаллю закінчив Чернігівську середню школу № 19. Протягом року працював музейним наглядцем у Чернігівському державному архітектурно-історичному заповіднику. У 1969 р. вступив на історичний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя, який закінчив у 1973 р. з відзнакою і був прийнятий на посаду наукового співробітника Чернігівського історичного музею імені В. Тарновського.

З 1976 р. перейшов на роботу до Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, де працював на посадах асистента та старшого викладача кафедри історії СРСР та УРСР. У 1980 р. захистив в Інституті історії АН УРСР кандидатську дисертацію на тему: «В. Л. Модзалевський як історик та джерелознавець». У 1983 р. здобув вчене звання доцента. З 1 лютого 1982 р. призначений проректором з ідейно-виховної роботи.

Упродовж 1985 – 1988 рр. завідував відділом науки навчальних закладів Чернігівського обкому КПУ. З 1988 р. до 1990 р. завідував кафедрою історії СРСР і УРСР Чернігівського педінституту. З 1990 р. до 1992 р. очолював кафедру історії та археології України цього ж інституту. З 1990 р. – декан історичного факультету. У 1993 р. присвоєно О. Б. Коваленку почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України».

У 2001 – 2003 роках працював заступником голови Чернігівської обласної державної адміністрації з гуманітарних питань. Після звільнення з цієї посади продовжував очолювати історичний факультет. У 2009 р. після реорганізації історичного факультету в Інститут історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського очолював цей інститут. З 2014 р. – директор Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства. Нагороджений орденами «За заслуги» III ступеня (2001 р.), II ступеня (2007 р.), I ступеня (2009 р.), Відмінник народної освіти України (2003 р.).

О. Б. Коваленку належить близько 250 наукових та науково-методичних публікацій [6, с. 64 - 65].

Перша заміна проректора відбулася у 1985 р. в зв'язку з тим, що О. Б. Коваленко перейшов на роботу до обласного комітету КПУ. Проректором з ідейно-виховної роботи був призначений кандидат педагогічних наук, доцент Олександр Костянтинівич Проніков. Народився 17 квітня 1956 р. у с. Ольшанка Ольшанського району на Кіровоградщині. З 1960 р. проживав у м. Чернігові. У 1973 – 1977 рр. навчався на історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «історія та суспільствознавство», який закінчив з відзнакою.

Із серпня 1977 р. працював учителем історії та суспільствознавства середньої школи № 5 м. Чернігова, а у листопаді 1977 р. – травні 1979 р. проходив військову службу у збройних силах СРСР.

У Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка з 1979 р., працював асистентом кафедри педагогіки. В 1980–1983 рр. навчався в аспірантурі НДІ педагогіки УРСР. У вересні 1983 р. в НДІ педагогіки УРСР захистив кандидатську дисертацію на тему: «Проблеми теорії й історії педагогіки у науковій спадщині С. Х. Чавдарова» за спеціальністю 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН СРСР М. Д. Ярмаченко.

1983 – 1984 рр. – старший викладач кафедри педагогіки ЧДПІ імені Т. Г. Шевченка. У січні 1984 р. рішенням ВАК СРСР присвоєно науковий ступінь кандидата педагогічних наук.

1984 – 1990 рр. – проректор з ідейно-виховної роботи ЧДПІ імені Т. Г. Шевченка. В 1990 році присвоєно вчене звання доцента. 1990 – 1993 рр. – проректор по заочному навчанню ЧДПІ імені Т. Г. Шевченка.

У 1993 – 1998 рр. працював заступником голови виконкому Чернігівської міської ради по виконавчій роботі.

З 1998 по 2002 рр. очолював Чернігівську філію та інститут Міжрегіональної академії управління персоналом.

У 2002 р. був обраний головою правління Чернігівської обласної організації Товариства «Знання» України, яку очолював до 2009 року (з 2006 р. за сумісництвом). З 2003 по 2009 рр. був членом правління Товариства «Знання» України.

З 2006 р. – доцент кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

У 2014 р. у спеціалізованій вченій раді Д 58.053.01 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук на тему: «Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор Микола Борисович Євтух, дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

З грудня 2014 р. і до нинішнього часу – професор кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

У 2015 р. рішенням атестаційної колегії МОН України присвоєно науковий ступінь доктора педагогічних наук.

У 2016 р. рішенням атестаційної колегії МОН України присвоєно наукове звання професора кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання.

З 2016 р. є членом спеціалізованої вченої ради Д.79.053.02 зі спеціальності: 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) та 13.00.04 – теорія та методика фізичного виховання.

З 2017 р. є головою спеціалізованої вченої ради К.79.053.04 зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Автор майже 100 наукових праць (монографій, навчальних підручників навчально-методичних посібників, наукових статей), опублікованих у вітчизняних і зарубіжних виданнях.

За сумлінну працю у 2001 р. МОН України відзначило знаком «Відмінник освіти України». У 2015 р. нагороджений Почесною грамотою управління освіти Чернігівської міської ради, у 2016 р. – Почесною грамотою Чернігівської обласної ради, у 2017 р. – почесною відзнакою Національної Академії педагогічних наук України – золотою медаллю «Ушинський К. Д.» [7].

Другою заміною у складі проректорів за ректора О. Ф. Явоненка стала заміна проректора з навчальної роботи. У серпні 1985 р. С. М. Кадетова Міністерство освіти СРСР відрядило до Демократичної Республіки Афганістан у якості консультанта

Кабульського педінституту. З вересня 1985 р. на цю посаду був призначений кандидат педагогічних наук, доцент Микола Олександрович Рудько. Він народився 4 квітня 1947 р. у м. Бобровиці Чернігівської області у сім'ї учителів. У 1954 р. вступив до першого класу Бобровицької середньої школи № 2. У 1961 р. разом з батьками переїхав на постійне проживання до м. Чернігова і продовжив навчання у середній школі № 4. У 1965 р. закінчив навчання в школі й поступив на перший курс історичного факультету Київського державного університету, який закінчив у 1970 р. Відразу по закінченні навчання в університеті був призваний до лав радянської армії, де прослужив з 1 липня 1970 р. до 13 серпня 1972 р. в групі радянських військ у Німеччині.

У травні 1962 р. став членом ВЛКСМ. За час перебування у комсомолі був членом комсомольського бюро курсу, факультету, а з 1968 р. – членом комітету комсомолу університету. У грудні 1971 р. став кандидатом у члени КПРС.

З вересня 1972 р. до листопада 1974 р. працював асистентом кафедри історії КПРС і наукового комунізму Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. З листопада 1974 р. до вересня 1975 р. – викладач кафедри загальної історії. З вересня 1975 р. навчався в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, яку закінчив у вересні 1978 р. З вересня 1978 р. до червня 1980 р. – викладач кафедри загальної історії Чернігівського педінституту. У 1979 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності методика викладання історії.

З листопада 1978 р. до лютого 1985 р. працював на посаді заступника декана історичного факультету Чернігівського педагогічного інституту. З червня 1980 р. – старший викладач кафедри загальної історії. З лютого до вересня 1985 р. працював деканом історичного факультету, а з вересня 1985 р. до липня 1990 р. – проректор з навчальної роботи. З липня 1990 р. до серпня 1991 р. – секретар Чернігівського обласного комітету КПУ. З вересня 1991 р. до лютого 1992 р. – доцент кафедри загальної історії педінституту. З лютого 1992 р. до травня 1994 р. – перший проректор ЧПІ.

З травня 1994 р. до жовтня 1996 р. працював на посаді заступника голови Чернігівського облвиконкому. З жовтня 1996 до січня 1997 р. – помічник Президента України. З січня 1997 р. до травня 1998 р. – керівник управління гуманітарної політики Адміністрації Президента. З травня 1998 р. до січня 2000 р. – голова комітету з питань національностей та міграції. З січня 2000 р. до січня 2001 р. – референт Президента України. З січня 2001 р. до лютого 2004 р. – керівник управління з питань громадянства. З лютого 2004 р. до лютого 2009 р. – генеральний консул України у С.-Петербурзі. З березня 2009 р. до січня 2011 р. працював доцентом кафедри українознавства, політології та соціології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка [8, арк. 1 - 132].

Має почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Наступною відбулася заміна проректора заочної освіти. У 1986 р. на цю посаду був призначений кандидат педагогічних наук, доцент Микола Іванович Шевченко. Народився він 2 жовтня 1945 р. у м. Бахмачі Чернігівської області.

У 1971 р. закінчив Ніжинський державний педагогічний інститут ім. М. В. Гоголя, музично-педагогічний факультет і отримав кваліфікацію учителя музики і співів та викладача педагогічного училища по класу баяна. З 1971-1972 навчального року працював викладачем кафедри музики Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя. У 1972 р. перейшов на роботу викладача кафедри педагогіки цього ж інституту.

З 1976 до 1979 р. – аспірант Науково-дослідного інституту педагогіки м. Київ. Після його закінчення з 1979 р. до 1982 р. працював викладачем кафедри педагогіки Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя. У 1980 р. захистив дисертацію і отримав науковий ступінь кандидата педагогічних наук. З 1982 до 1985 р. працював на посаді декана музично-педагогічного факультету цього ж навчального закладу.

У 1985 р. перейшов на роботу до Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка і працював один навчальний рік доцентом кафедри педагогіки.

З 1986 р. до 1991 р. – проректор із заочної освіти, з 1991 р. до 1993 р. – проректор з навчальної роботи, а з 1993 р. до 1997 р. – проректор з науково-педагогічної та виховної роботи. Тривалий час з 1997 до 2015 р. працював доцентом кафедри хімії, викладачем педагогічних дисциплін хіміко-біологічного факультету [9, арк. 1 - 132].

З 2015 р. до нинішнього часу – доцент кафедри мистецьких дисциплін факультету початкового навчання, викладач по класу баяна Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Тривалий час на різних проректорських посадах працював Василь Миколайович Левківський. Народився 25 вересня 1954 р. в с. Левковичі Овруцького району Житомирської області. Після закінчення місцевої середньої школи навчався у Коростенському педагогічному училищі, яке закінчив у 1975 р. До 1979 р. працював учителем праці на Херсонщині. З 1979 р. до 1984 р. навчався на економічному факультеті Київського університету імені Тараса Шевченка, а з 1984 р. до 1987 р. – аспірант цього ж університету.

У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію і був направлений на роботу до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на кафедру філософії та політичної економії. У 1992 р. присвоєно вчене звання доцента. За період роботи в Чернігівському педагогічному університеті займав посади: проректора з виховної роботи, проректора з заочного навчання, проректора з навчальної роботи, першого проректора. Тривалий час очолював кафедру економіки і менеджменту Чернігівського державного педагогічного університету.

У 2005 р. захистив докторську дисертацію і отримав науковий ступінь доктора економічних наук. У 2007 р. присвоєно вчене звання професора. В. М. Левківський є автором понад 60 наукових праць, монографій та навчально-методичних посібників. Член Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація економів-міжнародників», входить до складу спеціалізованої вченої ради Чернігівського національного технологічного університету та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [10].

Деякі зміни в складі проректорів відбувалися і у 90-х роках ХХ ст. Після того, як у травні 1994 р. перший проректор, проректор з навчальної роботи М. О. Рудько був призначений на посаду заступника голови Чернігівського облвиконкому, на посаду першого проректора був призначений кандидат педагогічних наук, доцент Микола Якович Ігнатенко.

Народився він 19 травня 1952 року в с. Миколаївка Борзнянського району Чернігівської області. З вересня 1969 р. до липня 1973 р. навчався на фізико-математичному факультеті Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М.В. Гоголя і отримав кваліфікацію зі спеціальності учитель математики. З серпня до листопада 1973 р. працював учителем математики Ніжинської середньої школи №5, а з листопада 1973 р. до листопада 1974 р. проходив військову службу у Прикарпатському військовому окрузі. Після демобілізації працював учителем фізики і математики Ніжинської восьмирічної школи № 8, а з серпня 1975 р. до серпня 1977 р. – учителем математики Ніжинської середньої школи № 5. Із серпня 1977 р. до лютого 1981 р. – директор середньої школи № 5.

У лютому 1981 р. був призначений завідувачем відділу народної освіти виконавчого комітету Ніжинської міської ради народних депутатів. З травня 1983 р. до грудня 1985 р. – заступник завідувача відділом народної освіти Чернігівської обласної ради народних депутатів. З грудня 1985 р. до листопада 1987 р. – директор Чернігівської середньої школи № 2. З листопада 1987 р. до квітня 1988 р. – інструктор відділу науки і навчальних закладів Чернігівського обласного комітету КП України. З квітня 1988 р. до жовтня 1991 р. – начальник управління народної освіти Чернігівського облвиконкому. Наступні півроку М. Я. Ігнатенко працював заступником голови облвиконкому з гуманітарних питань, а з квітня до серпня 1992 р. – начальником управління освіти Чернігівської обласної адміністрації.

Наступні п'ять років Микола Якович працює у Чернігівському педагогічному університеті, спочатку на посаді доцента кафедри математики, з лютого 1994 р. –

деканом факультету педагогіки та методики початкового навчання, а з липня 1994 р. переведений на посаду першого проректора, проректора з питань навчальної роботи.

Улітку 1998 р. переїздить до Криму, де працював до виходу на пенсію (2012 р.) на посадах першого проректора, завідувача кафедри математики та інформатики Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта).

Доктор педагогічних наук (1997), професор (1998). Відмінник народної освіти УРСР (1985), заслужений працівник народної освіти УРСР (1991). Нагороджений медаллю ім. А. С. Макаренка (1990), Почесною грамотою Ради Міністрів АР Крим, знаком Міністерства освіти і науки України «За наукові досягнення» (2005).

Науковий доробок ученого становить понад 100 наукових праць, серед яких 7 монографій, 13 навчальних і навчально-методичних посібників [11].

Тривалий період на проректорських посадах працював Володимир Олександрович Дятлов. За ректора О. Ф. Явоненка він 10 років працював на посаді проректора з наукової роботи. Проте і за ректора М. О. Носка він продовжив працювати на проректорській посаді. Загальний час роботи на цій посаді перевищує 23 роки. Це найтриваліший період роботи на посаді проректора в історії навчального закладу.

Народився Володимир Олександрович 5 січня 1951 р. в с. Бучки Новгород-Сіверського району Чернігівської області. У 1968 р. закінчив Грем'яцьку середню школу. З 1968 до 1970 р. працював вогнеборцем на заводі «Зірка» м. Шостка. Упродовж 1970 – 1972 рр. перебував на строковій військовій службі у м. Узин на Київщині. У 1972 р. вступив до Харківського державного університету імені М. Горького (нині Харківський національний університет імені В. Каразіна), який закінчив у 1977 р. і отримав диплом зі спеціальності «Історія». З 1977 р. працював на кафедрі загальної історії Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка.

У 1983 р. захистив у спеціалізованій вченій раді Харківського державного університету кандидатську дисертацію на тему: «Реформаційний рух у містах Саксонії і Тюрингії в 1521 – 1524 рр.». Протягом 1982 – 1985 рр. працював старшим викладачем кафедри загальної історії, а з 1985 р. – на посаді доцента цієї ж кафедри. У 1986 р. був нагороджений відзнакою «Відмінник освіти УРСР». У квітні 1987 р. присвоєне вчене звання доцента.

З вересня 1987 р. до липня 1995 р. – завідувач кафедри загальної історії. У вересні 1995 р. був призначений проректором з наукової роботи Чернігівського педагогічного інституту і за сумісництвом працював доцентом вищезгаданої кафедри. У 1996 р. стажувався у Потсдамському університеті (Німеччина), де вивчав досвід організації наукової і навчально-методичної роботи.

У 1998 р. захистив докторську дисертацію у спеціалізованій вченій раді у Інституті української археографії і джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. Тема докторської дисертації: «Нижні верстви населення німецького міста і Реформація (друга половина XV – перша половина XVI ст.)». З 1998 р. за сумісництвом професор кафедри всесвітньої історії.

У 2009 р. В. О. Дятлову присвоєне почесне звання «Заслужений працівник освіти України». З жовтня 2010 р. працює на посаді першого проректора, проректора з наукової роботи Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Є головою спеціалізованої вченої ради К79.053.01 у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка та членом спеціалізованої вченої ради Д26.008.02 при Національному університеті Києво-Могилянська академія.

В. О. Дятлов очолює редакційні колеги трьох наукових видань: журналів «Сіверянський літопис» та «Сумська старовина», наукового щорічника «Сіверянський архів». Входить до редакційних колегій ряду фахових видань: «Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка», «Вісник Дипломатичної Академії України», «Література та культура Полісся». Його перу належить більше 120 наукових праць, у тому числі низки монографій та навчально-методичних посібників [12].

З грудня 1997 р. до червня 2005 р. проректором з питань виховної, методичної і соціально-психологічної роботи педінституту працював Микола Олексійович Носко. Народився він 23 вересня 1953 року у м. Курахове Донецької області в робітничій родині. Після закінчення у 1971 р. Курахівської середньої школи №2 вступив до Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка на факультет фізичного виховання. У 1975 р. після завершення навчання в інституті один рік працював учителем фізичного виховання та організатором позакласної роботи Андріївської середньої школи Чернігівського району Чернігівської області. Із 9 вересня 1976 року Микола Олексійович переходить на роботу до Чернігівського державного педагогічного інституту, спочатку на посаду лаборанта, а згодом – старшого лаборанта кафедри фізичного виховання. Наступного 1977 р. був призваний до армії, проходив військову службу в Групі радянських військ у Німеччині. Після закінчення терміну строкової служби працював тренером 22-го спортивного клубу армії Групи радянських військ у Німеччині.

З 1 вересня 1983 р., після демобілізації, продовжив роботу на посаді асистента в Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка.

У листопаді 1983 р. вступає до аспірантури Київського державного інституту фізичної культури і під керівництвом доктора біологічних наук А. М. Лапутіна 25 грудня 1986 р. успішно захищає кандидатську дисертацію на тему: «Формування навичок ударних рухів волейболістів різних вікових груп».

З 10 грудня 1987 р. переведений на посаду старшого викладача кафедри теорії та методики фізичного виховання. У цей час також займається науково-дослідницькою роботою в галузі біомеханіки спорту, керує протягом двох років господарсько-договірною темою: «Професійний відбір ткаць» на комбінаті «Хімволокно». Значну увагу приділяє дослідженням біомеханіки спорту, бере участь у численних Всесоюзних та республіканських наукових конференціях, друкує наукові статті, рецензії, навчально-методичні матеріали.

Ухвалою Державного комітету СРСР з народної освіти від 28 березня 1990 р. йому присвоєно вчене звання доцента. 10 жовтня 1990 року радою інституту М. О. Носка обрано завідувачем кафедри спорту і спортивних ігор факультету фізичного виховання.

19 грудня 1997 р. його призначено проректором з питань виховної, методичної і соціально-психологічної роботи педінституту.

12 листопада 2003 р. у спеціалізованій вченій раді Академії педагогічних наук України захистив докторську дисертацію за спеціальністю 13.00.09 – «Теорія навчання» на тему: «Дидактичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом». Науковий консультант – доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України А.М. Лапутін.

Рішенням Атестаційної колегії при Міністерстві освіти і науки України від 28 квітня 2004 р. присвоєно вчене звання професора.

23 червня 2005 р. учасники конференції трудового колективу Чернігівського педуніверситету обрали М. О. Носка ректором. Удруге його обрано на цю ж посаду 3 червня 2011 р. [13, с. 341-342].

У 2010 р. Миколу Олексійовича обрано членом-кореспондентом НАПН України, а у 2016 р. він стає дійсним членом НАПН України. 1 грудня 2016 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Ще один з викладачів має 20-річний стаж роботи на різних проректорських посадах за керівництва ректорів О. Ф. Явоненка та М. О. Носка. Це Анатолій Григорович Тимошенко.

Народився він 28 червня 1963 р. у с. Сокиринці Срібнянського району Чернігівської області. Після закінчення місцевої середньої школи навчався на історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка. У період навчання з III курсу і до випуску з інституту працював комендантом гуртожитку №3. У червні 1987 р. отримав диплом учителя історії та радянського права. З серпня 1987 р. по 27 серпня 1990 р. працював учителем історії Шибиринівської

неповної середньої школи Чернігівського району. Окрім роботи за фахом, рік і 8 місяців (квітень 1988 – грудень 1989) очолював цю ж школу.

З вересня 1990 р. А. Г. Тимошенко працював асистентом кафедри педагогіки, психології та методики викладання історії Чернігівського педінституту. З вересня 1994 р. – старший викладач. У травні 1997 р. Анатолій Григорович був обраний головою профспілкового комітету викладачів і співробітників педінституту, де працює й донині.

З жовтня 1998 р. по січень 1999 р. – проректор з соціально-економічних питань та адміністративно-господарської діяльності, а з 15 січня 1999 р. по 15 липня 2005 р. – проректор із заочного навчання.

В грудні 2004 р. у спеціалізованій вченій раді Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна захистив дисертацію на тему: «Державна, господарська і громадська діяльність Г. П. Галагана», і йому був присвоєний науковий ступінь кандидата історичних наук зі спеціальності «Історія України». Вчене звання доцента отримав у квітні 2007 р.

З 15 липня 2005 р. у зв'язку з ліквідацією заочного відділення переведений на посаду проректора з науково-педагогічної і виховної роботи. На цій посаді працює по нинішній час [14].

У 2018 р. Анатолію Григоровичу присвоєне почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Таким чином, за керівництва навчальним закладом Олександром Федотовичем Явоненком проректорами з навчальної, виховної, наукової роботи та заочної освіти працювали 12 осіб. Шість з них були вихідцями з Чернігівщини – О. Б. Коваленко, М. О. Рудько, М. І. Шевченко, М. Я. Ігнатенко, В. О. Дятлов, А. Г. Тимошенко. Лише один проректор А. Г. Тимошенко на час виконання своїх обов'язків проректора з соціально-економічних питань та адміністративно-господарської діяльності, а потім і проректора із заочного навчання не мав наукового ступеня. Після захисту кандидатської дисертації у грудні 2004 р. він продовжив працювати на проректорській посаді і за керівництва навчальним закладом ректором М.О. Носком. Загальний час його виконання керівних обов'язків становить понад 20 років.

Більш тривалий період працює на посаді проректора з наукової роботи В. О. Дятлов. Призначений він був на цю посаду ще за ректора О. Ф. Явоненка, а продовжив працювати на цій посаді, а разом з тим і виконувати обов'язки першого проректора, за ректора М.О. Носка. Загальний проректорський стаж його роботи становить 23 роки.

Варто відзначити, що чотири особи у період виконання проректорських обов'язків захистили докторські дисертації, це В. О. Дятлов, В. М. Левківський, М. Я. Ігнатенко, М. О. Носко.

Шість проректорів мають почесне звання «Заслужений», це О. Б. Коваленко, М. О. Рудько, М. Я. Ігнатенко, В. О. Дятлов, М. О. Носко та А. Г. Тимошенко. Проте В. О. Дятлов, М. О. Носко та А. Г. Тимошенко отримали його вже за ректора М. О. Носка, а інші отримали почесне звання не працюючи на посаді проректора.

Основними досягненнями ректора О. Ф. Явоненка та його проректорів стало збільшення кількості студентів на 2100 осіб і їх чисельність в інституті на 2005 р. становила 5894 особи. Чисельність науково-педагогічних кадрів на цей час була 407 штатних працівників та 75 – сумісників, з них 16 докторів наук, професорів, 140 – кандидатів наук, доцентів, які працювали на 37 кафедрах 7 факультетів. За цей час педагогічний інститут отримав статус педагогічного університету і четвертий рівень акредитації.

1. Боровик А.М., Боровик М.А. Історія Чернігівського національного педагогічного університету в біографіях його керівників. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2016. – 416 с.
2. Архів національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (далі архів НУЧК), ф. Р-608, оп. 1-л, спр. 718, 213 арк.
3. Архів НУЧК, ф. Р-608, оп. 3-О, спр. 190, 115 арк.

4. Архів НУЧК, ф. Р-608, оп. 3-О, спр. 443, 170 арк.
5. Архів НУЧК, ф. Р-608, оп. 3-О, спр. 1069, 195 арк.
6. Коваленко В.П., Коваленко О.Б., Ясновська Л.В. Кафедра історії України Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів: Сіверянська думка, 2005. С. 64 – 84.
7. Інформація надана О.К.Проніковим.
8. Архів НУЧК, ф. Р-608, оп. 3-О, спр. 729, 132 арк.
9. Інформація надана М.І. Шевченком.
10. Вікіпедія.
11. Архів НУЧК, ф. Р-608, оп. 3-О, спр. 7, без обліку арк.
12. Вікіпедія.
13. Боровик А.М., Боровик М.А. Історія Чернігівського національного педагогічного університету в біографіях його керівників. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2016. – 416 с.
14. Інформація надана А.Г. Тимошенком.

Стаття посвячена руководителю Черниговского государственного педагогического института/университета, доктору биологических наук, профессору Александру Федотовичу Явоненку и проректорам по учебной, воспитательной, научной работе и заочному образованию, которые работали под его руководством.

Ключевые слова: Черниговский государственный педагогический институт/университет, С. Н. Кадетов, А. П. Середний, М. Ф. Бурляй, А. Б. Коваленко, А. К. Проников, Н. А. Рудько, Н. И. Шевченко, В. Н. Левковский, Н. Я. Игнатенко, В. А. Дятлов, Н. А. Носко, А. Г. Тимошенко.

The article is devoted to the head of the Chernihiv State Pedagogical Institute / University Doctor of Biological Sciences, Professor Alexander Yavonenko and vice-rectors of educational, scientific and correspondence education, who worked under his leadership.

Key words: Chernihiv State Pedagogical Institute/University, S. Kadetov, A. Seredny, M. Burluyay, O. Kovalenko, O. Pronikov, M. Rud'ko, M. Shevchenko, V. Levkovsky, M. Ignatenko, V. Dyatlov, M. Nosko, A. Tymoshenko.

